

ARTUR MEZGLEWSKI*

OPINIA PRAWNA W SPRAWIE UPRAWNIEŃ INFORMACYJNYCH
ORAZ REKTYFIKACYJNYCH CZŁONKÓW ZWIĄZKÓW
WYZNANIOWYCH W ODNIESIENIU DO DANYCH OSOBOWYCH
PRZETWARZANYCH PRZEZ ZWIĄZKI WYZNANIOWE
W RAMACH ICH DZIAŁALNOŚCI STATUTOWEJ

Zagadnienia szczegółowe:

- I. Standardy krajowe w zakresie uprawnień informacyjnych oraz rektyfikacyjnych.
- II. Reżim prawny w zakresie przetwarzania danych osobowych przez związki wyznaniowe w ramach ich działalności statutowej.
- III. Uprawnienia informacyjne oraz rektyfikacyjne w sytuacji braku adekwatnych, autonomicznych unormowań prawa wewnętrznego związków wyznaniowych.

I. UPRAWNIENIA INFORMACYJNE ORAZ REKTYFIKACYJNE
– STANDARDY KRAJOWE

W świetle ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (uodo)¹, osobie, której dane dotyczą, przysługują uprawnienia informacyjne oraz rektyfikacyjne. Na mocy **uprawnień informacyjnych** (art. 32 ust. 1 pkt 1-5 uodo) – przysługuje prawo do kontroli

* Ks. prof. dr hab., Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Opolski, ul. Katowicka 87 a, 45-060 Opole, e-mail: am@prawonadrodze.org.pl

¹ Tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 922.

przetwarzania danych, które jej dotyczą, zawartych w zbiorach danych, a zwłaszcza prawo do uzyskania informacji:

- 1) czy dany zbiór istnieje, oraz do ustalenia administratora danych, adresu jego siedziby i pełnej nazwy;
- 2) o zakresie i sposobie przetwarzania danych zawartych w takim zbiorze;
- 3) od kiedy przetwarza się w zbiorze dane jej dotyczące, oraz podania w powszechnie zrozumiałej formie treści tych danych;
- 4) o źródle, z którego pochodzą dane, chyba że administrator danych jest zobowiązany do zachowania w tym zakresie w tajemnicy informacji niejawnych lub zachowania tajemnicy zawodowej;
- 5) o sposobie udostępniania danych, a w szczególności informacji o odbiorcach lub kategoriach odbiorców, którym dane te są udostępniane.

Z kolei **uprawnienia rektyfikacyjne** przydatne są w przypadkach wykazania przez osobę, której dane osobowe dotyczą, że są one niekompletne, nieaktualne, nieprawdziwe, zostały zebrane z naruszeniem ustawy, są zbędne do realizacji celu, dla którego zostały zebrane (art. 35 ust. 1 uodo). W takiej sytuacji przysługuje uprawnionemu żądanie uzupełnienia, uaktualnienia, sprostowania danych osobowych, czasowego lub stałego wstrzymania ich przetwarzania lub ich usunięcia – jeżeli są one niekompletne, nieaktualne, nieprawdziwe lub zostały zebrane z naruszeniem ustawy albo są już zbędne do realizacji celu, dla którego zostały zebrane (art. 32 ust. 1 pkt 6 uodo). W takich przypadkach administrator danych jest obowiązany, bez zbędnej zwłoki, do uzupełnienia, uaktualnienia, sprostowania danych, czasowego lub stałego wstrzymania przetwarzania kwestionowanych danych lub ich usunięcia ze zbioru – chyba że dotyczy to danych osobowych, w odniesieniu do których tryb ich uzupełnienia, uaktualnienia lub sprostowania określają odrębne ustawy².

Ponadto – w ramach uprawnień rektyfikacyjnych – przysługuje prawo do wniesienia, w przypadkach wymienionych w art. 23 ust. 1 pkt

² W razie niedopełnienia przez administratora danych powyższego obowiązku osoba, której dane dotyczą, może się zwrócić do Generalnego Inspektora z wnioskiem o nakazanie dopełnienia tego obowiązku.

4 i 5 uodo, pisemnego, umotywowanego żądania zaprzestania przetwarzania jej danych ze względu na jej szczególną sytuację (art. 32 ust. 1 pkt 7 uodo), sprzeciwu wobec przetwarzania jej danych w przypadkach, gdy administrator danych zamierza je przetwarzać w celach marketingowych lub wobec przekazywania jej danych osobowych innemu administratorowi danych (art. 32 ust 1 pkt 8 uodo). Wniesienie takiego sprzeciwu skutkuje tym, iż dalsze przetwarzanie kwestionowanych danych jest niedopuszczalne.

Powyższe standardy – wraz z wejściem w życie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych³ – ulegną dalszemu podwyższeniu, wszak jednym z podstawowych celów nowych przepisów unijnych jest przezwycięzenie trudności dla osób fizycznych związanych z kontrolowaniem przez nie danych osobowych, które ich dotyczą⁴. Przepisy rozporządzenia będą jednak miały pełne zastosowanie jedynie w odniesieniu do danych przetwarzanych przez związki wyznaniowe w sytuacji gdy:

- a) związek wyznaniowy będzie administrował danymi osobowymi osób nie będących jego członkami,
- b) jednostki organizacyjne związków wyznaniowych będą przetwarzać dane osobowe w związku z prowadzeniem działalności innej niż statutowa, np. w związku z prowadzeniem działalności gospodarczej,
- c) związek wyznaniowy nie będzie posiadał szczegółowych regulacji, dotyczących przetwarzania danych, uwzględniających obowiązek ujawnienia administratora danych, celu i zakresu

³ Tekst rozporządzenia w języku polskim, w: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CONSIL:ST_5419_2016_INIT&from=EN [dostęp: 19.12.2017].

⁴ Dokument roboczy służb Komisji. Streszczenie oceny skutków towarzyszące rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i swobodnym przepływem takich danych (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) i dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych przez właściwe organy na potrzeby zapobiegania przestępstwom, prowadzenia dochodzenia w sprawie, wykrywania ich i ścigania albo wykonywania kar kryminalnych oraz swobodnego przepływu takich danych, w: <http://www.giodo.gov.pl/1520143/j/pl/> [dostęp: 19.12.2017].

- przetwarzania danych, praw i obowiązków osób, których dane dotyczą, przepisów określających sposoby dochodzenia praw,
- d) związek wyznaniowy będzie przetwarzał dane osobowe niezgodnie ze swoim prawem wewnętrznym,
 - e) wyznaniowi administratorzy danych naruszać będą obowiązujące standardy bezpieczeństwa przetwarzania danych.

W pozostałym zakresie implementacja przepisów unijnego rozporządzenia nastąpi o tyle, o ile poszczególne kwestie będą znajdowały się poza zakresem regulacji prawa wewnętrznego danego związku wyznaniowego⁵.

II. REŻIM PRAWNY W ZAKRESIE PRZETWARZANIA DANYCH OSOBOWYCH PRZEZ ZWIĄZKI WYZNANIOWE W RAMACH ICH DZIAŁALNOŚCI STATUTOWEJ

Działalność statutowa związków wyznaniowych przynależy do sfery ich autonomii usankcjonowanej przepisami Konstytucji⁶, a w przypadku Kościoła Katolickiego – także przepisami Konkordatu z 1993 r.⁷ Sfera ta obejmuje również sprawy członkowskie. W przypadkach, gdy związek wyznaniowy przetwarza dane osobowe swoich członków lub katechumenów – zastosowanie winny mieć przepisy prawa wewnętrznego, a nie przepisy prawa publicznego. Skoro bowiem sama działalność wewnętrzna związków wyznaniowych nie podlega jurysdykcji państwa, to spod jurysdykcji tej wyłączone jest również przetwarzanie danych osobowych generowane w ramach tego rodzaju działalności. Władze publiczne podejmują natomiast interwencje w przypadkach powzięcia informacji o niestosowaniu przez administratorów wyzna-

⁵ Szerzej: Artur Mezglewski, „*Perspektywa i zakres implementacji nowych przepisów Unii Europejskiej dotyczących przetwarzania danych osobowych przez związki wyznaniowe*”, w: *Ochrona danych osobowych w Kościele*, red. Stanisław Dziekoński, Piotr Drobek (Warszawa: Wydawnictwo UKSW, 2016), 35-52.

⁶ Art. 25 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, sprost. Dz. U. z 2001 r. Nr 28, poz. 319).

⁷ Art. 1 Konkordatu między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską podpisanego w Warszawie dnia 28 lipca 1993 r. (Dz. U. z 1998 r. Nr 51, poz. 318).

niowych wystarczających zabezpieczeń danych osobowych lub wykrycia przestępstw związanych z przetwarzaniem tychże danych. Ich władztwo w tym zakresie wynika z przepisów karnych uodo.

Istotnym problemem, związanym z realizacją przez członków związków wyznaniowych uprawnień informacyjnych oraz rektyfikacyjnych jest fakt, iż prawo wewnętrzne większości związków wyznaniowych nie zawiera regulacji z zakresu przetwarzania i ochrony danych osobowych, a nawet nie zna takich pojęć, jak „dane osobowe” czy „ochrona danych osobowych”. Prawodawstwo wewnątrzwyznaniowe koncentruje się zwykle na zagadnieniach związanych z obsługą kancelaryjną jednostek organizacyjnych oraz zabezpieczeniu danych. Uprawnienia informacyjne oraz rektyfikacyjne członków poszczególnych wyznań wywodzi się co najwyżej z norm ogólnych, służących ochronie godności oraz dóbr osobistych itp.

I tak np. w Kodeksie Prawa Kanonicznego (KPKan.)⁸, który jest prawem wewnętrznym Kościoła Katolickiego, zawarte są przepisy służące ochronie dobrego imienia oraz prawa do prywatności każdego człowieka (kan. 220 KPKan.). Chronią one życie osobiste, które winno być osłonięte tajemnicą⁹, oraz formułują zakaz wkraczania w sferę intymności drugiej osoby bez uzyskania z jej strony uprzedniej zgody, wyrażonej wyraźnie i absolutnie dobrowolnie¹⁰. W kanonach Kodeksu kanonicznego usancjonowano ponadto, iż nieuprawnione rozpowszechnianie informacji dotyczących życia prywatnego może stanowić przestępstwo zniesławienia (kan. 1390 § 2 KPKan.). W prawie kanonicznym obowiązują też odpowiednie przepisy dotyczące administrowania ksiąg parafialnych i akt sądowych, które zobowiązują proboszcza parafii do czuwania nad tym, aby księgi były właściwie

⁸ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Paulii PP. promulgatus. Kodeks Prawa Kanonicznego*; przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski, Poznań 1984.

⁹ Zob. Tadeusz Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II. T. II. Lud Boży jego nauczanie i uświęcanie* (Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, 2002), 42-43.

¹⁰ Józef Krukowski, „Obowiązki i uprawnienia wszystkich wiernych chrześcijan”, w: Jan Dyduch, Wojciech Góralski, Edward Górecki, Józef Krukowski, Mirosław Sitarz, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. T. II/1. Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie*, red. Józef Krukowski (Poznań: Pallottinum, 2005), 23.

przechowywane (kan. 525 § 1 KPKan.) oraz aby nic z nich nie dostało się do obcych rąk (kan. 535 § 4 KPKan.). Z kolei w postępowaniach sądowych obowiązuje odpowiedni reżim udostępniania akt. Jednakże szczegółowych przepisów służących realizacji uprawnień informacyjnych oraz rektyfikacyjnych w tym systemie brak.

Czy to oznacza, że osoby, których dane osobowe są przetwarzane przez związki wyznaniowe nie posiadające wewnątrzwyznaniowych regulacji dotyczących przetwarzania danych, nie mogą realizować uprawnień informacyjnych i rektyfikacyjnych? Otóż, nie. Osoby te mogą bowiem skorzystać z obowiązujących procedur państwowych. Przemawia za tym poniższa argumentacja:

- 1) Zasada wzajemnej autonomii i niezależności państwa oraz kościołów i innych związków wyznaniowych wyrażona w art. 25 ust. 3 Konstytucji, a w odniesieniu do Kościoła Katolickiego także w art. 1 Konkordatu z 1993 r., potwierdza swobodę tworzenia norm prawa wewnętrznego przez związki wyznaniowe¹¹, jest wyrazem wzajemnej niezależności systemów prawnych – państwowego i kościelnego¹², a jej podstawowym skutkiem jest przyjęcie przez państwo zobowiązania do nieingerowania w sprawy z zakresu objętego tą autonomią¹³.
- 2) Konstytucja nie obliuguje związków wyznaniowych do tworzenia własnych norm w poszczególnych zakresach wchodzących w obszar autonomii, a w przypadku braku takich regulacji, nie rozciąga obowiązywalności przepisów państwowych na obszar autonomii wewnątrzwyznaniowej.
- 3) Nikt jednak nie może zabronić członkom związków wyznaniowych skorzystania z państwowych instrumentów i instytucji

¹¹ Zob. Michał Pietrzak, „Autonomia związków wyznaniowych”, w: *Wielka Encyklopedia Prawa*, red. Eugeniusz Smoktunowicz, Cezary Kosikowski (Białystok-Warszawa: Prawo i Praktyka Gospodarcza, 2000), 62.

¹² Zob. Henryk Misztal, „Wolność religijna”, w: *Prawo wyznaniowe*, red. Henryk Misztal (Lublin: Wydawnictwo Diecezjalne w Sandomierzu, 2000), 219.

¹³ Zob. Paweł Sobczyk, *Konstytucyjna zasada konsensualnego określenia stosunków między Rzeczpospolitą Polską a Kościołem katolickim* (Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, 2013), 152.

ochrony danych osobowych w przypadku, gdy takiej ochrony nie zapewnia im prawo wewnętrzne danego kościoła.

III. ZAKRES UPRAWNIENIŃ INFORMACYJNYCH ORAZ REKTYFIKACYJNYCH W SYTUACJI BRAKU ADEKWATNYCH AUTONOMICZNYCH UNORMOWAŃ PRAWA WEWNĘTRZNEGO ZWIĄZKÓW WYZNANIOWYCH

Członkom związków wyznaniowych – w przypadku braku autonomicznych regulacji wewnątrzwyznaniowych – przysługują uprawnienia informacyjne, o których mowa w art. 32 ust. 1 pkt 1-5 uodo. W razie wykazania przez osobę, której dane osobowe dotyczą, że są one niekompletne, nieaktualne, nieprawdziwe, zostały zebrane z naruszeniem ustawy, są zbędne do realizacji celu, dla którego zostały zebrane – wyznaniowy administrator danych jest obowiązany, bez zbędnej zwłoki, do uzupełnienia, uaktualnienia, sprostowania danych, czasowego lub stałego wstrzymania przetwarzania kwestionowanych danych lub ich usunięcia ze zbioru – chyba że dotyczy to danych osobowych, w odniesieniu do których tryb ich uzupełnienia, uaktualnienia lub sprostowania określają odrębne ustawy (art. 35 ust. 1 uodo). W razie niedopełnienia przez administratora powyższego obowiązku, osoba, której dane dotyczą, może się zwrócić do Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych z wnioskiem o nakazanie dopełnienia tego obowiązku, bądź też o podjęcie innej interwencji. Jak się wydaje GODO może skorzystać z następujących środków:

- a) wystąpienia do wyznaniowych administratorów danych z żądaniem złożenia pisemnych lub ustnych wyjaśnień,
- b) przesłuchania osób w zakresie niezbędnym do ustalenia stanu faktycznego,
- c) zlecenia sporządzenia ekspertyz lub opinii.

W przypadkach naruszenia standardów ochrony danych osobowych w zakresie uprawnień informacyjnych oraz rektyfikacyjnych Generalny Inspektor – z urzędu lub na wniosek osoby zainteresowanej – może skorzystać ze swoich uprawnień decyzyjnych, nakazując przywrócenie stanu zgodnego z prawem, a w szczególności:

- a) usunięcia uchybień,
- b) uzupełnienia, uaktualnienia, sprostowania, udostępnienia lub nieudostępnienia danych osobowych,
- c) zastosowania dodatkowych środków zabezpieczających zgromadzone dane osobowe,
- d) wstrzymania przekazywania danych osobowych do państwa trzeciego,
- e) zabezpieczenia danych lub przekazanie ich innym podmiotom,
- f) usunięcia danych osobowych.

Członkowie związków wyznaniowych nie mogą natomiast wnosić, w przypadkach wymienionych w art. 23 ust. 1 pkt 4 i 5 uodo, pismem, umotywowanego żądania zaprzestania przetwarzania ich danych ze względu na ich szczególną sytuację (art. 32 ust. 1 pkt 7 uodo), jak również sprzeciwu wobec przetwarzania ich danych w przypadkach, gdy administrator danych zamierza je przetwarzać w celach marketingowych lub wobec przekazywania jej danych osobowych innemu administratorowi danych (art. 32 ust. 1 pkt 8 uodo). Powyższe środki byłyby uzasadnione jedynie w chwili wystąpienia ze związku wyznaniowego. Trudno bowiem, aby związek wyznaniowy mógł realizować swoje cele bez możliwości przetwarzania danych osobowych swoich członków.

WNIOSKI

- I. W przypadku braku autonomicznych, wewnątrzwyznaniowych unormowań dotyczących przetwarzania danych osobowych – w zakresie realizacji uprawnień informacyjnych oraz rektyfikacyjnych przez członków związków wyznaniowych, osoby te mogą skorzystać z obowiązujących procedur państwowych.
- II. Zakres uprawnień informacyjnych sprowadza się do następujących żądań: uzupełnienia, uaktualnienia, sprostowania danych osobowych, czasowego lub stałego wstrzymania ich przetwarzania lub ich usunięcia – jeżeli są one niekompletne, nieaktualne, nieprawdziwe lub zostały zebrane z naruszeniem prawa albo są zbędne do realizacji celu, dla którego zostały zebrane. Zakres upraw-

- nień informacyjnych ograniczony jest tajemnicą zawodową oraz niebezpieczeństwem naruszenia dóbr osobistych innych osób.
- III. Publiczny organ ochrony danych osobowych – w przypadkach, o których mowa w punkcie I – ma prawo podejmowania decyzji nakazującej przywrócenie stanu zgodnego z prawem, a w szczególności: usunięcia uchybień, uzupełnienia, uaktualnienia, sprostowania, udostępnienia lub nieudostępnienia danych osobowych oraz ich usunięcia.
- IV. GODO nie ma prawa przeprowadzania kontroli przetwarzania danych osobowych przez związki wyznaniowe w siedzibie administratora danych. Trudno jednak odmówić Głównemu Inspektorowi prawa do kierowania pod adresem administratorów wyznaniowych żądań złożenia wyjaśnień niezbędnych do ustalenia stanu faktycznego w zakresie uprawnień informacyjnych i rektyfikacyjnych osób, których dane dotyczą.

BIBLIOGRAFIA

- Krukowski, Józef. „Obowiązki i uprawnienia wszystkich wiernych chrześcijan”. W: Jan Dyduch, Wojciech Góralski, Edward Górecki, Józef Krukowski, Mirosław Sitarz. *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. T. II/1. Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie*, red. Józef Krukowski. Poznań: Pallottinum, 2005.
- Mezglewski, Artur. „Perspektywa i zakres implementacji nowych przepisów Unii Europejskiej dotyczących przetwarzania danych osobowych przez związki wyznaniowe”. W: *Ochrona danych osobowych w Kościele*, red. Stanisław Dziekoński, Piotr Drobek, 35-52. Warszawa: Wydawnictwo UKSW, 2016.
- Misztal, Henryk. „Wolność religijna”. W: *Prawo wyznaniowe*, red. Henryk Misztal, 204-246. Lublin: Wydawnictwo Diecezjalne w Sandomierzu, 2000.
- Pawluk, Tadeusz. *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II. T. II. Lud Boży jego nauczanie i uświęcanie*. Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, 2002.

- Pietrzak, Michał. „Autonomia związków wyznaniowych”. W: *Wielka Encyklopedia Prawa*, red. Eugeniusz Smoktunowicz, Cezary Kosikowski. Białystok-Warszawa: Prawo i Praktyka Gospodarcza, 2000.
- Sobczyk, Paweł. *Konstytucyjna zasada konsensualnego określenia stosunków między Rzeczpospolitą Polską a Kościołem katolickim*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, 2013.

A LEGAL OPINION ON THE INFORMATION
AND RECTIFICATION RIGHTS OF MEMBERS OF RELIGIOUS
COMMUNITIES IN REFERENCE TO PERSONAL DATA PROCESSED
AS PART OF THEIR STATUTORY ACTIVITY

Summary

The opinion presents the national standards concerning the information and rectification rights of members of religious organizations, which were defined by the Polish legislator in the act of 29 August 1997 on personal data protection. It also discusses the legal regime for the processing of personal data by religious organizations in their statutory activity. The main purpose of the opinion is to address the question of the scope of the information and rectification rights in cases where there are no adequate autonomous norms of the internal law of religious organizations regarding personal data protection. The Author concludes that in such situations members of religious communities can make use of the relevant state procedures.

Key words: personal data protection; Inspector General for Personal Data Protection; churches and other religious organizations; religious communities

Słowa kluczowe: ochrona danych osobowych; GİODO; kościoły i inne związki wyznaniowe; związki religijne; RODO

Thumaczenie: Daria Bębeniec